

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

... men hvor de end har
kæmpet, saa har de kæmpet
for Danmarks, Frihedens og
Demokratiets endelige Sejr.
... alle vil de en Dag mø-
des i Genopbygningen hjem-
me og sammen sætte alt ind
paa at bygge et nyt og bedre
Danmark op, end det, der
gik under 9. April 1940.

(Af en Kronik 9. April 1945
i Ørebro Dagblad.)

Olaf Holdgaard

HAAB ØNSKER TRO

**HAAB ØNSKER
TRO**

Olaf Holdgaard
x

HAAB ØNSKER TRO

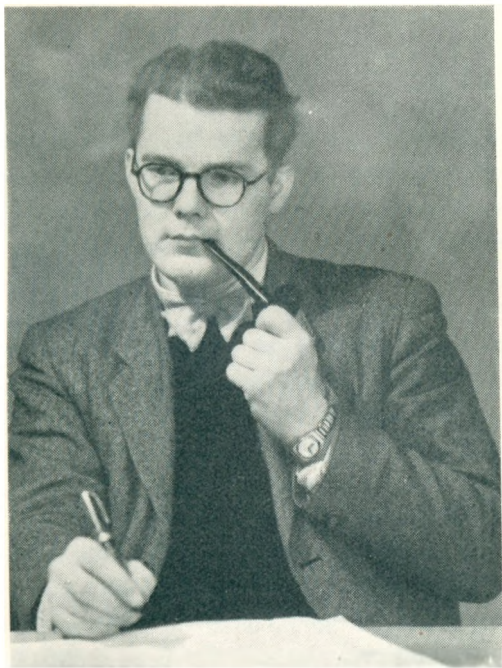
**Dagbogsblade
fra Besættelsestiden**

***Denne Bog er trykt i 100 Eksemplarer,
hvoraf dette er***

Nr.

Holbæk Amtstidendes Bogtrykkeri

1948

I Sommeren 1943 brød jeg med en Række Forbindelser i min Fødeby Viborg, fordi det dengang gjorde mig ondt at se mine Venner og Kammerater staa saa ligegyldige over for Forholdene i Danmark.

Jeg mente, at de havde gaaet gennem den samme gode Skole som jeg og saaledes været under Paavirkning af samme gode Lærere, men mange af dem var kun optaget af den Tanke at tjene Penge. Og det kunde de i 1943, kun faa Aar efter, at de havde forladt Skolen.

Sidst paa Sommeren forlod jeg Viborg og begyndte et Arbejde paa Fyn. Det var første Gang, jeg var alene ude og selv havde Ansvaret.

Mit Arbejde efter Krigens Ophør er faldet langt fra min Fødeby, og der har aldrig senere, som jeg engang troede skulde blive Tilfældet, været Lejlighed til at fortælle mine tidligere Venner, hvorfor jeg brød med dem.

Jeg har samlet denne Bog for gennem dens Linier en Gang for alle at fortælle, hvad der skete, efter at jeg rejste fra Viborg. Jeg tror derigenem, man forstaar min Handling dengang.

Naturligvis maatte jeg skrive om Begivenhederne om mig. For det er nu engang for mig Livet at skrive. Ting blandt det, jeg skrev i de to sidste Besættelsesaar, og lidt af, hvad jeg har skrevet efter Besættelsen i Tilknytning til denne, udgør denne Bogs Indhold.

Jeg har valgt at gengive de forskellige Dagbogsblade og Artikler med samme Ord, som da jeg først nedskrev dem, fordi de saadan netop giver Udtryk for, hvad jeg tænkte dengang.

Meget er skrevet paa Haabet og Ønsket, men ogsaa paa Tro paa, at saadan maatte det senere blive.

Kun lidt af det, vi dengang ventede vilde ske, er sket. Jeg kan blive helt vemodig ved at læse mine Artikler fra Besættelsestiden og sammenligne dem med Udviklingen i Dag. Men godt at vi havde Haabet og Troen paa det nye, gode i de Dage.

AF ET FOREDRAG

18. Dec. 1947 i Hørve

For nogle Dage siden blev fem Ofre fra Kampen mod Nazismen bisat i Mindelunden. De fem var alle bukket under i Konzentrationslejren *Stutthof*. Deres sidste Kræfter ebbede ud under Døds-marchen fra Lejren i Vinteren 1945, da de russiske Tropper trængte gennem Polen og Øst-tyskland.

Der ligger endnu Aske i Tysklands Jord af danske Frihedskæmpere, der satte Livet til i Kampen mod Nazismen, og maaske vil ogsaa de engang blive ført hjem. Hver Gang et af Ofrene bisættes i Mindelunden, vil vi blive mindet om Tab af vore Venner under den lange, haarde Kamp.

Men i Hverdagen er der faa, der tænker paa Kampen dengang, og det Sammenhold, den skabte. Vi trænger saa haardt til at mindes herom.

Paa mindre end tre Aar er vi gledet tilbage i Smaaborgerligheden, hvor vi blot tænker paa os selv og skyder ethvert Hensyn til andre til Side.

Der strides om mangt og meget i Danmark i Dag, og hvad kommer der ud af de mange Skænderier? Ikke andet end nye Skænderier.

Der siges fra mange Sider, at Modstandsfolkene er bitre i Dag. Det er ikke rigtigt. Man bliver ikke bitter, naar en Ting udvikler sig, som man har kunnet se den, men det er rigtigt, at flere af Fri-

hedskampens Folk er skuffede. Det var jo for Størstedelens vedkommende unge Mennesker, der udgjorde Frihedskampens Styrker, og unge Mennesker har altid Forhaabningerne. Hvordan skulde de kunne leve, hvis de ikke havde Haab. De fleste Haab brister, og selvfølgelig gør det ondt og kan vække Sorg, naar noget brister, og man synes, man lider Tab.

Man siger i visse Kredse, at Modstandens Folk er bidende kritiske. Det gælder i Omtalen af Udrensningen. Der er faldet kritiske Bemærkninger, der burde have været usagte, men er det ikke i det store og hele Modstandsbevægelsens Folk, der er mildest og mest forstaaende i sin Bedømmelse af Besættelsestidens Fejltrin?

Der er afsagt Domme, der kan diskuteres, men der kan næppe rettes nogen Anklage mod Domstolene for deres Afgørelser. Vi har altid herhjemme næret stor Respekt for vore Domstole. Det kan vi fortsat gøre. Ganske vist har der været Domme i Sager af samme Art, som har været afvigende. Disse Domme giver Anledning til Diskussion, men ikke til Anklage. Dommerne er individuelle som andre tænkende Mennesker, og de kan ikke se ens paa Sagerne. Selv om to Mand staar anklaget for samme Forbrydelse, saa tjener der maaske mere til den enes Undskyldning end til den andens, og hvor der er et rigtigt og værdifuldt Forsvar, skal dette selvfølgelig komme den anklagede til gode. Intet rettænkende Menneske vil ønske andet.

Der er enkelte Domme, vi har svært ved at forstaa, men de giver os alligevel ikke Ret til at angribe Domstolene.

Den Dom, der har været Aarsagen til den største Debat, er Dommen over Grev Schimmelmann,

Lindenberg. For Lægfolk er det svært at se, at Greven har faaet en Straf, der staar i Forhold til hans Brøde. Han er efter de flestes Opfattelse blandt dem, der svigtede mest.

Men man maa i Bedømmelsen af denne Mand ikke glemme, at han er af tysk Blod, og at han trods dansk Statsborgerskab aldrig har været Dansk. Han er en Femtekolonnemand — en af de farligste Krigere i den moderne Krig.

Vi er mange, der mente, at han burde frakendes Rettighederne til et dansk Gods, men Retten har ikke skønnet, at der var Konfiskationsgrunde til Stede, og denne Afgørelse bør vi bøje os for. Schimmellmann er dømt haardt i Folkemunde — mildt efter Lovens Bogstav, men han er sikkert idømt den Straf, Paragrafferne hjemler.

To Kvinder er dømt til Døden i Danmark, men Dommene eksekveres ikke. Justitsministeren siger: *I Danmark henretter man ikke Kvinder!* Denne justitsministerielle Udtalelse har udløst blandede Følelser, som karakteristisk nok kun kommer til Orde Mand og Mand imellem. Den danske Presse har ikke kommenteret Justitsministerens Afgørelse.

Hvorfor henretter vi ikke Kvinder i Danmark? Er en Forbrydelse da mindre, fordi den udføres af en Kvinde?

Grethe Bartram er en af de modbydeligste Forbrydere, dette Land har fostret. Hun solgte for klingende Mønt sine Venner, Kammerater, Elskere, ja, endog sin Broder. Hun var en dygtig Stikker. Hun blev betalt for det. Det er farligt at skabe Præcedens for, at Kvinder kan begaa Forbrydelser, der ellers koster Livet.

I den Krig, hvori Grethe Bartram deltog, var Kvinden saa god en Kriger som Manden. Grethe Bartram forstod at udnytte sin Kvindelighed til at lokke Mænd. At falde for denne Lokkedue var det samme som at falde for Tyskernes Hænder.

Om nogen Tid, naar der er faldet Ro om Benaadningen, bliver Grethe Bartram ganske givet løsladt. Saa siger Justitsministeren: I Danmark spærrer man ikke Kvinder inde for Livstid.

Kvinderne maa selv tage Del i denne Debat. De bør sige fra. Grethe Bartram blev fire Gange dødsdømt — først illegalt, senere ved tre Instanser. Med et Pennestrøg er der gjort Nar af Loven, Domstolene og Retfærdigheden.

Politikerne i Danmark har ikke mærket Udrensningen. Tre Aar efter Besættelsestidens Ophør er der ikke taget Stilling til, om de ansvarshavende Politikere skal stilles for en Rigsret.

Det bør ske. For Politikernes egen Skyld. Ingen tror, at de af Hjertet har svigtet, da det kneb, men mange fattedes Mod og Handlekraft i Aprildagene 1940.

Der har været gærende indrepolitisk Uro i Danmark i mere end eet Aar. Vi kan ikke være denne Uro bekendt. Naar alt kommer til alt, er der saa lidt, der skiller os, men under Striden synes Skellene større.

Desværre har det sidste Valg ikke bragt Ro over det politiske Liv i Danmark. Der var vist ogsaa kun faa, der troede det, men at Valget skulde forøge Uroen og Hjemmestriden var heller ikke ventet. Alle Partier bærer Skylden herfor. Derfor kan Striden ogsaa afblæses, og der kan igen skabes Samling i Danmark.

FRA DAGBOGEN

Den 15. Maj 1944 blev jeg overrasket af det tyske Feltpolitisk Udrykningsafdeling i Holstebro, der paa Gestapos Foranledning var blevet sat til at »fange« mig, saa jeg ikke skulde rejse fra Byen, før Gestapomændene kunde være fremme fra Hovedkvarteret i Aarhus.

Jeg var om Formiddagen i Færd med at samle nogle Tegninger over tyske Fæstningsanlæg i Vestjylland, som skulde sendes videre. Pakningen var ved at være tilendebragt, da jeg pludselig i Entreen hørte en Stemme paa daarligt Dansk nævne mit Navn og spørge, om jeg var til Stede. Det blev bekræftet. Lidt efter var fire tyske Politisoldater inde hos mig. Der blev ikke spurgt om meget. Alt, hvad der fandtes af beskrevet Papir, blev samlet sammen i et Par Mapper, og saa blev jeg ført til Politikvarteret i det gamle Missionshotel.

Her ventede jeg til hen under Aften i en af Soldaternes Vagtstuer. Ingen interesserede sig øjensynlig for mig, og jeg begyndte saa smaat at spekulere paa Flugtforsøg, men da jeg ikke var helt klar over, hvorledes Udgangsforholdene vilde være, naar jeg kom uden for Vagtlokalet, blev det kun ved Tanken. Da det begyndte at mørknes, havde jeg alligevel fattet Beslutning at flygte. Der var kun en enkelt Soldat i Værelset, og han var optaget af at varme nogle Æg.

Jeg havde beholdt min Frakke paa hele Efter-

middagen — jeg havde ikke haft Tanke for at tage den af. Jeg kiggede et Par Gange hen til Soldaten, rejste mig saa. Nu skulde det ske. Jeg kom ogsaa hen til Døren, men i samme Øjeblik, som jeg vilde tage i den, traadte et Par Gestapomænd ind. Den ene kendte mig — jeg var undsluppet ham i Svendborg.

— — —

Der var gaet et Par Dage. Jeg sad ene i en ret stor Celle, hvor der var Solskin det meste af Dagen. Man lod mig i Fred, og jeg sad og slumrede med Hovedet liggende paa det lille Træbord, der var fastgjort til Væggen. En Formiddag blev jeg hentet og ført ned i en Celle i Etagen nedenunder. Her sad i Forvejen to Fanger. En Time senere blev jeg hentet igen. Vejen gik gennem det travle Aarhus ud til Hovedkvarteret i Universitetskollegierne. Der skulde være Forhør — det varede ikke længe, saa sad jeg atter i Vognen, og nu kørte vi ud af Byen. Jeg var for spændt til at lægge Mærke til, ad hvilke Veje vi kom ud, men snart blev jeg klar over, at vi var paa Vej mod Silkeborg. Der var en Gestapomand og en Chauffør med. De talte om den allierede Fremgang i Italien.

Vi naaede Silkeborg. Intet hændte, og saa gik det videre ud ad Vejen. 16 km fra Silkeborg paa Vejen til Herning gjorde Vognen Holdt, og jeg blev beordret ud. I Vejens højre Side stod et fattigt Trækors. Foran det laa enkelte Blomsterbuketter.

Man spurgte mig: Ved du, hvad der er hændt her?

Jeg svarede ikke. Jeg tænkte blot paa Sternningen paa Bladet i Svendborg, da vi en Middagstime fik Efterretning om det bestialske Mord paa Kaj Munk.

Gestapomændene lod mig staa, og jeg søgte at sætte mig ind i de Tanker, Kaj Munk havde haft

paa dette Sted fem Maaneder tidligere. Jeg vendte mig stille om og saa efter mine Vogtere. De var der ikke. Min Hjerne nægtede et Øjeblik at fungere. Var jeg sluppet fri? Eller stod mine Plageaander i Lunden og ventede paa Lejlighed til at skyde mig ned? I Fængslet havde de endnu intet spurgt mig om, og Forhøret for nogle Timer siden havde intet givet dem.

Jeg rørte mig ikke ud af Stedet. Blot tænkte og tænkte. Saa satte jeg mig ned og stirrede mig blind paa det fattige Trækors, der dog sagde mig saa meget.

Hvor længe jeg sad der, husker jeg ikke. Men pludselig blev jeg kaldt ud af Drømmetilstanden, og en Stemme sagde: Kom saa, saa kører vi.

Hvorfor dette Ophold ved Digterpræstens Mordsted var arrangeret, har jeg aldrig faaet nogen Forklaring paa. Kaj Munks Navn blev ikke nævnt i de efterfølgende Forhør, men ofte blev jeg spurgt ud om det Parti, Kaj Munk sidst havde anbefalet at stemme paa.

Jeg har aldrig været tilknyttet dette Parti, selv om jeg under Krigen havde nøje Kontakt med det. Men jeg forstaar, at den levende Kaj Munk maatte tilslutte sig dette. Han vilde Handling dengang.

En stille og solglad Sommerdag var jeg atter fri Mand. Sammen med 5 Kammerater flygtede jeg under en Transport. Der var kun to Mand med den. Vi sad proppet bag i Bilen. En af Vogterne gik ud for at købe noget Smør i en Brugsforening. Kun Chaufføren var tilbage, og hans Tanker var fordybet i en Avis. Pludselig sprang en af Gutterne ud. Vi andre instinktmæssigt efter ham.

Øjeblikket efter var vi væk i Mængden.

Den Eftersommer forlagde jeg Residensen til Fyn og Sjælland.

AF ET FOREDRAG

18. Dec. 1947 i Hørve

Jeg beder Dem nu tænke tilbage til Dagene før Jul i 1944. Ud fra mine Dagbogsblade, som svenske Kolleger i Vinteren 1945 lod offentliggøre i deres respektive Aviser, skal jeg her fortælle om enkelte Begivenheder op mod Julen, om nogle Mennesker, der forberedte Flugten over Sundet eller rettere gennem Sundet og Kattegat til Gøteborg. Selve Flugten staar der intet om i mine Dagbogsblade. Af Sikkerhedsgrunde blev der intet udadtil fortalt om de illegale Flugter.

Først et Uddrag af Dagbogen for 16. og 17. December (gengivet efter Artikel i Jønkøpings Posten 29. December 1944 og Gøteborg Handels- og Sjøfartstidning 4. Januar 1945):

— Nogle unge Frihedskæmpere staar inde paa Raadhuspladsen. Det er sent paa Aftenen. Kun faa Mennesker haster mod de sidste Sporvogne. — De mange Betonbunkers' mørke Silhuetter tegner sig mod den graa Himmel. Raadhusklokkerne sender deres Toner ud over den aabne Plads. De elleve Slag falder haardt i. Frihedskæmperne gaar over mod BT's Hjørne. Lidt efter kører en Bil frem, og de unge Mennesker stiger ind.

Kort efter passerer en Bil med Sommerfolk fra Vesterbrogade Raadhuspladsen. Pludselig knalder nogle Skud fra Vognen ud i den stille Nat. Et ungt Par, der er standset foran det store Juletræ mellem de haarde Bunkers, styrter ned ad Fortovet. De

fortsætter ned ad Strøget, over Gammeltorv ind ad Nørregade. Ud for Telefonhuset standser de to unge. Hun giver ham Haanden til Farvel og smutter op i et Hus lidt fremme. Han staar et Øjeblik og kigger efter hende. De er lige blevet forlovede. Saa vender han sig om og gaar samme Vej tilbage, som han kom. Han ser den grønne Bil fra før passere. Et Minut efter lyder der Skud fra Vognen. Et Sted i Mørket lyder der et Skrig . .

Søndagen før Jul:

— Tusindtallige Mennesker bevæger sig op og ned gennem Strøget i den danske Hovedstad. Det er lige i Mørkningen. Folk vælter ud fra de store Magasiner. Pakkerne er smaa i Aar, men Stemningen er den samme som foregaaende Aar. Tyske Politisoldater med Maskinpistoler baner sig Vej gennem Menneskemasserne. Pistolerne peger uvilkaarligt mod hvert Menneske, de passerer. Man glemmer, hvad man er ude efter. Man husker ikke længere saa godt. Nerverne spiller een et Puds. Er det Pistolerne, der distraherer?

— — —

Det er Jul, men i mange Hjem kan man ikke rigtigt fatte, at det er sandt. Aah, jo, nu kommer min Dreng hjem. Nej, ikke denne Gang. Hvordan mon han har det? Piner de ham? Lever han i det hele taget? . . Det var i Oktober, de kom og hentede ham — den 15. Mor var alene hjemme. Far var paa Arbejde, og Poul laa syg inde i Sengen. Han havde være ude om Natten. Hans Tøj var gennemvædet af olieholdigt Vand. Han skulde entre Skibet fra Vandet for at anbringe sin lille Pakke.

De kom og slæbte ham bort. De slog og sparkede ham. Han smilte stille til sin Moder, da de smækkede Døren i.

— — —

— Mor, Kommer Far hjem til Juleaften? Sidste Aar var han paa Vagt. — Nej, lille Inge, Far kommer heller ikke i Aar. Han er langt borte. Inge staar og leger med Knapperne paa en af hendes Fars gamle Uniformsjakker. De skinner endnu, Mor, siger hun.

Den unge Mor ser efter sit Barn. Ingen Jul skal hun mere se sin Far, sukker hun. Inge er saa lille. Der er Tid nok til at fortælle.

— — —
Solen skinner og blinker i de mange Edderkoppe-spind. Paa Bordet er der tommetykt Støv. En Kuffert staar endnu halvt pakket i et Hjørne — og venter paa at blive pakket færdig. Saadan har den ventet i fjorten Maaneder.

Ude paa Landet holder Julen ogsaa sit Indtog. En enlig Vandrer gaar frem ad den regntunge Vej. Han ved, hvor han skal hen, selv om Lysene fra Gaarden ikke længere skinner ham i Møde, som da han sidst vandrede fra Stationen hjem for at holde Jul. Men det er nu ogsaa 6 Aar siden.

— — —
Saadan var Danmark faa Dage før Jul det Herrens Aar 1944 efter Kristi Fødsel. Aaret havde vel samme Længde som de andre. Men mange syntes, det var endnu længere end foregaaende Aar. Hvad var der ikke hændt i dette Aar? Aah jo, saa meget. Det er ikke længere saa let at huske. Jo, det var det længste Aar i Danmarks Historie — det var ondere og mørkere end de andre. Men hvorfor var det saadan? Hvad har vi da gjort? Ah, vi søgte bare at leve, men vi skulde dø, nogle af os skulde dø, for at andre kunde leve. Var det svært at dø? For nogle var det vel, men ikke for alle. Naar bare der er Mening med Døden, saa kan det ikke være saa slemt at dø. Døden kan somme Tider komme som Hvilen med Freden i sit Følge.

FLUGTEN OVER ØRESUND

Natten mellem den 18. og 19. December spængte Sommerfolk ØK's store Kontorbygning ved Niels Juelsgade og Holmens Kanal i Luften. Morgenen og Dagen efter spærrede Attentatfolkene Vejene omkring Kvarteret, og der fandt livlig Skudveksling Sted.

Dette Attentat — paa daværende Tidspunkt et af de største i Hovedstaden, kom paa tværs af Forberedelserne til en illegal Transport til Sverige, da Sommerfolkene havde Patuljer ude i Havneområdet, og det var meget vanskeligt for Folk i Følge at snige sig igennem til Havnen. Men Transporten skulde gennemføres, og Skibssektionen gav Signal.

— — —

Den 19. om Aftenen begyndte »Indskibningen« af Flygtningene. Jeg var tilsagt Møde med Transportens Ledere Kl. 17 ved Hjørnet af St. Kongensgade og Palægade, og her fik jeg overdraget Hvervet at føre en fem-seks Mand, deriblandt en ældre, nervøs Oberst, til en Læge-Konsultation i Nærheden af Kongens Nytorv, hvor Flygtningene skulde vente, til de kunde bringes ombord i Skibene.

Det var Det forenedes Baade »I. C. Jacobsen« og »Trondheim«, der gik i Fart mellem Danzig, København, Gøteborg og Oslo, som skulde have Flygtningene i Lasten.

Ved 19-Tiden forlod de første Lægelejligheden forsynet med Madpakker til halvandet Døgn. Umid-

delbart efter at de var gaaet, lød Luftsirenerne. Det betød nye Vanskeligheder. Risikoen forøgedes, men Programmet skulde holdes, og Indskibningen være til Ende, mens der var Ro ved Skibene.

— — —

Luftalarmen varede halvanden Time. Det var lange Minutter at vente i, men alle var rolige. Der blev talt om Lysene, Cigaretterne, den gode Tobak og de varme Klæder, der ventede i Sverige.

Man talte ikke meget om, hvem man var, og hvorfor man sad her. Usikkerheden prægede stadig de nervøse Mennesker. Endnu stod det værste tilbage.

Henimod Kl. 22 var Lejligheden tom. Jeg fulgte med nogle af de sidste. Gaderne var folketomme. Kun Tyskerne og Landssvigernes Biler var i Fart. Der var langt mellem Sporvognene, og de saa til-lukkede ud.

Vi var naaet Sct. Annægade. Pludselig stand-sede en tysk Patrulje op. Vi gik en og to Mand paa hver Side af Fortovet, og der var passende Afstand mellem os, saa vi ikke maatte syne af et Selskab. Førergruppen standsede brat og sprang derefter ind i en Port. De, der naaede at se Ma-nøvren, gjorde det samme, men enkelte fortsatte frem. De blev standset. Vi stod med bankende Hjerter i Trappeopgangene og fulgte Visitationen. Vore Frænder fik Lov at gaa igen. Der var intet mistænkeligt at finde hos dem. De fortsatte ned mod Amalienborg.

Vi hørte igen Bilerne køre bort — skyndte os ud fra Skjulestederne og gik hurtigt efter vore Venner.

Da vi var ud for Amalienborg, tændtes pludse-lig Lys over Slotspladsen og de tilstødende Gader.

Flygtningene var ved at være samlet, og med ét stod de i Projektørbelysning.

Betjentene ved Slottet forstod, hvad der foregik i Bygningerne omkring Havnen, og snart efter var der atter mørkt. Vi følte os rigtig veltilpas i Mørket.

En efter en forsvandt nu Flygtningene gennem Lemme og Døre i Plankeværkerne. De blev fulgt over Larsens Plads af Toldbetjente og Toldfunktionærer. Deres Skridt lød støjende i den stille Aften, og det hørtes tydeligt, naar de entrede Skibene.

Jeg kendte Pladsen. Det var ikke første Gang, jeg var her, men jeg følte mig mere nervøs end tidligere. Drønene af Skuddene i den gamle By lød uhyggelige hernede.

1. Styrmand paa »Tronheim«, nuværende Kapitajn Olsen, kom mig i Møde sammen med en tidligere Politimand, jeg før havde set, men som jeg ikke kendte.

De bad mig følge med tilbage til Byen efter en Fange, der skulde føres til Sverige og interneres dér. Det var et Medlem af Politibevogtningen paa Amalienborg, hvis Nerver ikke havde slaet til, og som truede med at angive alle sine Kammerater og sprænge Slottet i Luften.

For hans egen og Kammeraternes Skyld blev han ført for en paa Stedet nedsat kollegial Ret, der dømte ham til Landsforvisning.

Den unge Politimand sad et Par Dage og ventede i en Lejlighed paa Østerbro. En ung Student bevogtede ham.

Jeg vil sent glemme denne ulykkelige Mands Blik, da vi kom for at hente ham. Det var ingen Forbryder. Det saa vi straks. Han var ikke Herre over sine Nerver, og derfor kunde han forvalde

ondt. Han sagde ikke meget, men Vogteren sagde, at han somme Tider var vild.

Hans »Fængsel« var en almindelig Kontaktlejlighed, hvor der forøvrigt sad andre og ventede paa at komme i Sikkerhed i Sverige. Det var Flygtninge fra Jylland, der skulde have været sendt over fra Sæby. Den paagældende Rute var imidlertid indstillet, da man frygtede, at Tyskerne kendte den. Og Passagererne derfra blev derfor henvist til Ruterne fra København.

Selskabet fra Østerbro havde ventet flere Dage i København paa Skibslejlighed, og man ønskede at faa dem over inden Jul, da næste Transport først vilde afgaa efter Nytaar.

Flygtningene skulde selv sørge for Færden til Kongens Nytorv, da vi ikke vilde køre i Biler gennem Byen. Min ukendte Makker og jeg kørte derimod med vor »Fange« til Kongens Nytorv, hvor Selskabet igen samledes, og paa samme Maade som det forrige blev ført ned til Skibet.

Fangen gik sammen med de to Vogtere. Han gik frit mellem os. Ingen af os var bevæbnet, da vi nødigt ved en Razzia vilde risikere at henlede Opmærksomheden paa vort Forehavende. Den nervøse Politimand fulgte os og lod intet mærke paa sig. Hans Vogter i Lejligheden havde faaet ham til at forstaa, at det var bedst for ham, det, der var planlagt.

— — —

Hen under Midnat var alle om Bord i de to Skibe. Der var paa dette Tidspunkt bragt en Del af Lasten om Bord. I den Baad, hvor jeg skulde være med Fangen, var der saaledes flere Hundrede Melsække underst i Lasten. Desuden nogle Æg og Flasker Akvavit. Vi laa helt nede i Bunden mod Skibssiden. Der var vaadt og koldt, og det dryp-

pede konstant paa os fra de »svedende« Skibsplanker.

Ingen af os anede noget om Skibets nøjagtige Afgang. Det gjorde Skibets Officerer næppe heller, men vi var forberedt paa, at vi maatte opholde os i den kolde Last mindst et Døgn.

Indtagningen af Lasten vilde være til Ende ved Middagstid næste Dag, men Afsejlingen kunde ikke finde Sted, før de tyske Skibsofficerer havde undersøgt Skibet.

Det blev en kold Nat i Lasten. Man kunde ikke se hverandre i Mørket, men paa de svage Røster var det muligt at gætte, hvem man var i Selskab med.

Jeg havde lagt mig til Ro paa en Tværspante i Nærheden af Skibsskruen, der det følgende Døgn skulde blive mig en Plage. Naar jeg tænker tilbage paa denne umagelige Sejl tur til Gøteborg, kan det gøre helt ondt i mit Hoved. Mindet om Skruens Spektakel og Gnaven i mit trætte Hoved kommer kun alt for let frem.

Natten sneglede sig langsomt af Sted. Vi gættede os til Morgengryet. Lyset naaede ikke os i den dybe Skibsbund, men vi hørte Arbejdet begynde paa Dækket og følte Kranernes Rullen. Det var blevet Dag. Forhaabentlig den sidste Dag i dansk Havn denne Gang.

Vi talte lavmælt. Humøret var godt, selv om Opholdet i vort Skjul blev mere og mere uhyggeligt. De faa Latrinspande, vi havde dernede, blev snart overfyldte, og der bredte sig en ulidelig Stank. Det var ikke let at tage Hensyn til Blufærdigheden, naar Nødtørften skulde forrettes. Kvinderne holdt sig længe, men Nervøsiteten overmandede dem.

Hen mod Middag, da Luftsirenernes alt for

kendte Lyd naaede ned til os, var Skibet lastet. Vi var lukkede inde i dets Dyb. Vejen ud var spærret.

Som Timerne gik, og der intet skete, steg Spændingen blandt Flygtningene. Talen forstummede. Ingen vidste, hvad der foregik ovenover.

En enkelt Kvinde i Lasten brød sammen. En Læge gav hende noget at sove paa, og hun var bevisløs, indtil vi naaede Gøteborg.

Om Formiddagen havde vi haft en dramatisk Oplevelse i Lasten. En ung Mand, der havde faaet ondt i Ryggen af at ligge klemmt mod Skibsspanterne, var krøbet op mellem Melsækkene — det var forøvrigt Papirsække, og de opløstes efterhaanden af Latrinen, der flød over Spandene. — Vi mærkede ikke meget til Manden under Loftet, men pludselig kom han trillende ned til os med en voldsom Fart.

Under Lastningen var en tung Kasse gaaet mellem Sækkene og raslet ned gennem Mellemlasten, hvorfra den fortsatte mod Bunden. Uheldigvis ramte den vor unge Frænde i Mellemgulvet og tog helt Pusten fra ham.

Blodet strømmede ud fra Næse og Mund, da han var naaet Bunden, og vi kunde se, at han led, men han gav ikke et Kny fra sig. Ogsaa ham søgte Lægen at faa til at sove, men det lykkedes ikke.

Først halvandet Døgn efter kom han under betryggende Behandling, og saa vidt jeg ved, døde han Juleaften paa et Hospital i Gøteborg.

— — —

Der var stille blandt os. Hver en Lyd oven over trængte ned til os. Nu var Gestapo og Værnemagten om Bord. Vi hørte, hvor de flyttede rundt paa Dækslasten. Det var uden Tvivl Folk, der gik grundigt til Værks. Hvordan var det muligt at skjule de 30 Mennesker i Lasten for dem?

Nu aabnedes Lastrummets Luger. Nogle Soldater kravlede ned. Skæret fra deres Lommelygter trængte igennem til os. For første Gang var der Lys, saa vi kunde se de mange forskræmte og alvorlige Ansigter.

Vi følte, at Lyset gik gennem os. De maatte da se os. Men Øjet gaar ikke om Kroge som Lysskæret, og ingen fandt os. En Del af Mellemlasten blev losset igen, men Tyskerne var fornøjede. Dette Skib rummede ingen af de forbandede Sabotører eller andet Pak. Vore Sømænd forstaar at laste et Skib. Bange, som vi var, ventede vi, at hele Lasten under Tyskernes Rumsteren skulde falde ned og kvæle os. Sækkene og Snapsene kom nærmere og nærmere. Aanderummet mindskedes, men vi blev ikke klemt.

Saa blev der Ro. Maskinernes Brummen satte ind, og Skruerbladene roterede. Det stod for Afgang. Hvor vi elskede dette Spektakel. Vi var paa Vej mod Friheden.

»I. C. Jacobsen« og »Tronheim« var i Fart. 65 unge og ældre, der var faldet i tysk Unaade, var paa Vej mod Sverige.

Men vi kom ikke af Sted den Eftermiddag. Vort Skib var ikke langt ude, før vi var klar over, at det blev trukket mod Land igen.

Tyskerne vilde for en Sikkerheds Skyld undersøge Skibet en Gang mere.

Vi blev slæbt ind til Langelinie, og en ny Gennemgang af Skibets Rum begyndte.

Men heller ikke denne Gang naaede Tyskernes Arme os, og ud paa Aftenen fik Skibet Tilladelse til at sejle.

Spændingen var ved at udløse sig. Vi søgte at regne ud, hvor længe Sejlturen vilde vare.

— — —

Jeg selv kendte Turen. Det var tredie Gang, jeg under Krigen forlod Danmark ad Søvejen, men jeg havde ikke før prøvet en saadan Staahej for at komme ud fra Kjøbenhavn. Tidligere havde jeg ogsaa sejlet mere komfortabelt. Jeg havde ikke prøvet at være under Dækket mere end en halv Time. Men vi havde heller ikke haft Ansvaret for saa mange Mennesker, som nu laa i Tronheims Last.

Som Vandet fossede mod Skibssiderne, følte jeg, hvorledes vi passerede Havneudløbene og stod ud i Sundet. Jeg kendte de store Baades Rute og vidste, at de maatte følge tyske Sejlanvisninger. Det var Visheden herom, der gjorde mig nervøs. Vi skulde i hvert Fald langt Nordud for Kullen, før vi vilde være paa svensk Grund. Men jeg sagde intet herom til mine Frænder. — De vilde ingen Nytte have af min Viden.

Vi havde været i Søen en fire—fem Timer. Saa standsede Maskinerne brat. Sandsynligvis var det et tysk Kontrollfartøj, der lagde op paa Siden.

En halv Time senere sejlede vi igen. Denne Gang for fuld Kraft. Jeg anede en Kursændring. Der kom ikke flere Kontrollfartøjer. Saa vidste jeg, at vi var paa Svenskesiden.

Den Gang forstod jeg ikke, hvorfor denne Kursændring fulgte, men i Dag forstaar jeg, at Styrmand Olsen reddede os 30 Flygtninge i Lasten.

Tyskerne havde faaet Underretning om, at der var noget i Lasten, og Skibet skulde derfor slæbes ind til Helsingør for endnu en Undersøgelse. En saadan turde Olsen ikke vove, og da Kaptajnen gik til Køjs, satte Styrmanden Skibet ind mod Sverige.

Ud paa Natten — vor anden om Bord — kom et Medlem af Besætningen kravlende ned til os, og han begyndte straks at lave en Gang mellem Sæk-

kene op til Mellemlasten, hvor vi i alt Fald kunde sidde ordentligt.

Jeg følte det som at kravle gennem Skyttegravspigtraad at mave mig op gennem Lasten.

Da vi naaede op paa Højde med Varberg, fik vi Lov at komme op i Mandskabskahytterne, hvor vi blev laast inde. Vi skiftedes til at sidde i rigtige Stole og hvile i bløde »Senge«.

Vi havde forpligtet os til at være stille og ikke aabne Køjjer, for ikke alle om Bord vidste, at der var Passagerer med.

— — —

Hen under Morgen var jeg sammen med en Kollega fra Jylland nede hos Styrmanden, og han fortalte os da, at Gestapo havde taget to Mand af Besætningen — og netop de Folk, der var Styrmandens bedste Hjælpere. Kokken var saaledes blevet taget, fordi han havde illegale Breve paa sig, og af Frygt for at Gestapo skulde tvinge ham til at røbe Flygtningene, var Styrmanden paa Trods af alle Sejlanvisninger gaaet ind paa svensk Farvand. Han havde meddelt København, at Kursændringen var sket, efter at en Mine var observeret. Der var ganske rigtigt Miner i Øresund denne Nat. Engelske Maskiner havde udkastet magnetiske Miner i stort Tal, og al Skibsfart paa Sundet var derfor indstillet nogle Timer. Men Tronheim og I. C. Jacobsen skulde igennem til Gøteborg og Oslo. Derfor fik de Sejltilladelsen.

— — —

Vi naaede ind gennem Skærgaarden ud paa Eftermiddagen, og vi hang alle ved Køjjerne for at faa et Glimt af det frie Sverige. Det var som et Drømmeland at sejle ind til.

Skib efter Skib laa ved Siderne af Fjorden. Da vi naaede vor Fortøjningsplads, var det Aften, **men**

vi syntes alligevel, det var Dag udenfor. Saa meget Lys var vi ikke vant til.

Spændingen var endnu ikke ovre. Vi maatte blive om Bord til Kl. 20. Først da blev »Passagererne« to og to ført i Land, og det tog det meste af en Time, før alle var fra Borde. Ogsaa i denne Havn fandtes tyske Observatører.

Før Landgangen begyndte, blev jeg og Fangen sendt op i et bedre Lukaf, mens min Medfangevogter tog ind til Politigaarden sammen med en svensk Kontabel.

En halv Time efter hentede Styrmand Olsen os, og i en af Kriminalpolitiets Vogne kørte vi op til Strand Hotel, hvor der var Lægeeftersyn.

En Time efter blev den unge danske Politimand kørt til Hardangerfængslet.

Kort før Befrielsen saa jeg ham i en Forlægning, der var beliggende saa øde, at tilsvarende Plads ikke findes i Danmark. Midt i en uendelig stor Skov. Det var kun muligt at komme til Forlægningen ad Søvejen over Mälern.

Forlægningen var indrettet til danske interne-rede, mod hvem man kunde rette Sigtelser for Landssvig. Sigtelserne mod Politimanden fra Amalienborg faldt meget snart, og der blev tilbudt ham fri Rejse til en fri Forlægning, men han vilde ikke flyttes. Han frygtede Forfølgelse af andre Flygtninge.

FRA DAGBOGEN

Juleaften paa den danske Forlægning i Nissafors. Et gammelt Herresæde, der har ligget ubeboet hen i mere end 20 Aar.

Det var af den svenske Socialstyrelse stillet til Raadighed for de danske Flygtningemyndigheder og taget i Anvendelse som Forlægning for unge arbejdsduelige Flygtninge.

I 1944 var der ca. 100 unge Danske paa Forlægningen, der ligger i Smaaland i Nærheden af det berømte Vintersportssted Hestra med Sveriges fineste Slalombaner. Et Par Mil fra Nissafors havde de norske Myndigheder Hovedparten af den største Politiforlægning, Örerød, hvor Hovedparten af Brigadens 10.000 Mand blev uddannet.

Der var godt Naboskab mellem de to Forlægninger, og der var mange gensidige Besøg. Afstanden regnedes for intet her i Smaaland.

Der var ikke mange, der kendte hinanden paa Nissafors denne Jul, men gennem de mange og lange Samtaler fandt man frem til fælles Venner, og Indsatsen hjemme var straks Kilden til ægte Venskab.

Kraftige og stærke Sabotører, spinkle, men energiske Efterretningsmænd gik her Side om Side i Landflygtigheden. Mange af dem var ikke meget over 18 Aar — enkelte kun 16. Men de havde næsten alle vist sig som Mænd derhjemme. Det var ikke »Bedrifterne« i Danmark, der var Emner for

Samtalerne paa Nissafors. Det var Fremtiden, Danmarks Befrielse. Langt over Halvdelen af de unge Flygtninge havde i Dagene før Jul meldt sig til Tjeneste i den danske Brigade, og de ventede nu blot paa at blive sendt til Uddannelseslejrene. Det var ramme Alvor, de forberedte sig til. Det var Soldater, der skabtes i de ensomme dansk-svenske Forlægninger.

De trænede med Kamp — med Danmarks Befrielse for Øje.

Der var en egen Stemning paa Nissafors Juleaften. Juleevangeliet blev læst af Forlægningslederen. Der blev budt paa dansk Mad. Man spiste rigtig Ris her — der var Svesker i Stegen. Man havde det bedre end hjemme. Men alle vilde vi vist helst have været i Danmark denne Aften.

Repræsentanter fra alle Lag af det danske Samfund sad her bænket om Julebordene. Arbejdere, Kontorister, Haandværkere, Sømænd, Forfattere, Journalister, Lærere, Akademikere.

De havde denne Aften samme Tanker. Blandt Venner, men dog ene i det vidtstrakte Smaaland.

Alle gik vi denne Nat ene ud i Naturen i det sneklædte Landskab. Næsten alle samledes vi senere ved de store Vandfald.

Saa gik vi til Ro. De fleste af os fejrede for første Gang Julen uden vore Kære som Landflygtige i et Land, hvor alle endnu ikke forstod vor Skæbne.

VED SUNDET

Februar 1945

Vi lider usigeligt af Længsel efter at gense Danmark. Vi er nogle Venner, der er taget her ned til Helsingborg for at fornemme Landet derovre, paa den anden Side Sundet.

Hvor vi staar her ved Havnen er der lyst — maaske ikke saa lyst som for blot to Aar siden, men vi staar under Lyset, saa vi føler, at de maa kunne se os derovre.

Paa Stranden gaar fremmede Folk og spærrer Vejen for vore Venner. Den er ogsaa spærret for os, der staar her og længes hjem. Vi ser hen mod de smaa Baade, der ligger i de mindre Bassiner, og vi drømmer om den Dag, da vi igen sætter os i dem og sejler over.

Det er mørkt om Kronborg. Vejret ikke længere sigtbart, og snart forsvinder ogsaa Konturerne af den gamle danske Borg.

Vi er af Holger Danskes Æt, men herovre sidder vi med stækkede Vinger — vi er vist ikke længere i hans Følge.

En Havnebetjent vil vide, hvorfor vi er her. — Han hører vort danske Tungemaal og spørger saa ikke mere. Vi gaar op mod Byen.

EN NORSK KURER

En Lørdag Aften i Februar ved den norsk-svenske Grænse, „et Sted omkring Strømstad“.

Hvorfor blev jeg inviteret med herop? Det kom saa pludseligt, men jeg vilde gerne med. — Forholdet mellem norske og danske Flygtninge var hjerteligt. Vi sluttede nok alle Venskaber, vi længe vil glædes over. En Lørdag Aften sidst i Februar stod vi heroppe, ikke langt fra Norge. Egentlig var Omraadet spærret for Flygtninge og Udlandinge i det hele taget, men da jeg havde Bopæl hos Venner i Västergötland, havde jeg faaet Opholdstilladelse, saa jeg kunde rejse frit omkring. Kun en sjælden Gang blev jeg spurgt om Opholdstilladelsen.

Strømstad er ikke nogen stor By — Lysekil, der ligger Syd herfor endnu mindre, men Menneskene i disse Byer er blandt Sveriges bedste Frihedskæmpere. Fra Lysekil er der i nu snart to Aar flere Gange ugentlig gaaet hemmelige Transporter af Kuglelejer til en Havn et Sted i Skotland. Det er Sømænd, Ætlinge af de gamle Vikinger, der bryder den tyske Skagerakblokade. De er kommet igennem hver Gang.

Vi er paa en lille Gaard. Fem Minutters Gang fra Norge. En Kurer fra Oslo skal komme. Han er forsinket, og hans Venner, i hvis Kreds jeg er, er noget nervøse for hans Skæbne. De giver ikke Udtryk for det, men Stilheden i Stuen er tilstrækkelig til at fortælle.

Han er en ung Teolog. Endnu ikke de 30. Han

havde lige faaet sit Kald derhjemme, da Norge blev overfaldet. Det varede ikke længe, før han fandt sin Plads i Frihedskampen. Det er mange Gange, han er kommet denne Vej fra Norge hertil. Han trænger paa Ski frem til Grænsen, der er vanskelig at bevogte, og somme Tider er der Flygtninge med ham.

Ikke mange af den stedlige Befolkning ved, hvem den unge Præst er, men de hjælper ham alle, som de hjælper Flygtningene, der kommer over.

Først hen mod Morgen er Kureren i Stuen. Han siger, han skal skynde sig til Stockholm, og efter et Par Timers Rast fortsætter han mod Hovedstaden sammen med sin Hustru, der denne Gang ventede ved Grænsen.

Ikke meget i Naturen fortæller, at derovre ligger andet Land, men alle i Grænsetrakterne kender, hvad der er svensk og norsk. De tyske Vagtposter ikke altid. Det er sket, at de er trængt efter Flygtninge ind i Sverige, men det vides ikke, at de har faaet Flygtningene med tilbage til Norge.

Hvor Tankerne arbejder et Sted som her. De, der er Vidne til Skæbnevandringerne over Grænsen, behøver ikke at høre Radio for at vide, hvorledes det er fat i Norge. De behøver heller ikke at spørge de mange Flygtninge. Deres Udtryk taler for sig selv.

Man føler sig underlig til Mode ene Dansk blandt disse Mennesker. Det gaar haardere til i Norge end i Danmark, synes man uvilkaarligt, men saa hører man bagefter om Vennerne hjemme. De er taget — døde, dræbte. Tabene er de samme. Sorgen lige tung.

TORGNY SEGERSTEDT

1.-11.-1876 — 31.-3.-1945

Netop, som han saa Sejren komme, døde han, Professor *Torgny Segerstedt*, Redaktøren af Göteborg Handels- och Sjöfartstidning. Danmark har ikke før ude haft saa ægte en Ven som han. Han var vor Tids største Skribent. Der var ingen, der kom op paa Siden af ham.

I sit Blad begyndte han allerede, mens Hitler forberedte Vejen til Magten, at advare mod Nazismen, og han var, til hans sidste Kræfter ebbede ud, Anti-Nazismens største Skribent.

Han var den første Svensker, der den 9. April saa, hvad der vilde komme. Han stod ene dengang. Han havde mange Modstandere. Man søgte at boy-cotte hans Blad. Det mistede Læsere. Dets Indtægter dalede, og Økonomien holdt haardt. Men Segerstedt kæmpede. Han vilde ikke gaa paa Akkord med sin Samvittighed. Ene, som han stod, var han dog stærkere end Modstanderne, og han vandt.

Hans Hjerter bankede varmt for Norge og Danmark. Han øvede en Indsats som faa for Frihed og Ret.

Mange er vi unge danske Forfattere og Journalister, der i Landflygtighed fik Adgang til at skrive i Göteborg Handels- och Sjöfartstidnings Spalter. Et bedre Forum kunde vi næppe faa.

Segerstedt tog hjerteligt mod os alle. Der var Plads hos ham. Han spurgte os ud om Forholdene hjemme, naar vi direkte fra Flygtningefærden kom

op til ham. Han vilde være orienteret om alt, hvad der hændte i de to Broderlande, som laa trykket under Morderhaand.

Segerstedt sled sig op i Frihedskampen. Det var jo ikke blot Norge og Danmark, der kæmpede for sin Frihed. Det var ikke mindst Sverige, selv om saa faa forstod det her.

Handelstidningen havde mange Abonnenter i Danmark, og selv efter at Bladet af Tyskerne fra 29. August 1943 blev forbudt, blev det læst i mange Hjem. Handelstidningen og Udklip af Bladet cirkulerede paa alle de førende illegale Blade, og det er ikkê faa af Segerstedts Artikler, der har staaet i Danmarks frie Presse under Besættelsen.

Ingen kunde skrive som denne Mand. Han havde en Stil, som aldrig vil kunne efterlignes. Der var Styrke, Trøst, Mod og Handlekraft at hente hos Segerstedt.

Danmark mistede ved Professor Segerstedts Bortgang en stor Ven, hvis Minde vil leve saa længe, der er frihedselskende Mennesker til.

Segerstedt har sagt til Venner, at han ikke vilde være ked af at dø, før Krigen sluttede. Han kunde se, Afslutningen snart maatte komme.

— Det er maaske kun godt, hvis jeg gaar bort nu, sagde han. Saa spares jeg sikkert for mange Betyrninger.

Segerstedt havde Forsynets Gave. Han ventede sikkert det, som kom. Meget vilde have pint ham i Dag.

Vi savner hans Pen, hans Personlighed, Vennen og Frihedskæmperen. Men vi har hans mange Artikler at ty til. De er stadig lige stærke og tankevækkende, som da de blev skrevet.

FEM AARS KRIG I DANMARK

Kronik i Örebro Dagblad 9. April 1945

Sabotagen i Danmark — Frihedskampens store Vaaben — er blevet et vigtigt Kapitel i Danmarks Historie. Den danske Sabotage er blevet saa omfattende og lammende, at den volder den tyske Værnemagt svære Bryderier. De tyske Tropper i Danmark er bundet lige saa stærkt som Tropperne ved Fronten. De er fuldkommen berøvet deres Bevægelsesfrihed.

De danske Sabotører er anerkendt som allierede Soldater, og deres Indsats paaskønnes af den allierede Overkommando lige saa meget som den Indsats en fri dansk Hær vilde kunne yde i Kamp paa ordinære Fronter. Maaske har Sabotørhæren ydet endnu mere end en regulær dansk Hær vilde være i Stand til. Tyskerne har aldrig kunnet skaffe sig noget Tal paa den underjordiske danske Hærs Styrker. De har ikke vidst, hvor de skulde sætte deres Angreb ind mod dem, og derfor er deres Styrker blevet spredt saa meget, at de enkeltvis er blevet svage. De danske Sabotører staar under direkte Kommando af General *Eisenhower*, og Danmarks Frihedsraad er hans *Montgomery* i Danmark.

Den danske underjordiske Armé er forsynet med hypermoderne Vaaben, selv Kanoner staar til deres Raadighed. Den har sine egne Radiostationer, sin egen Presseinformation, der paa mange Hold er anerkendt som Verdens bedste.

Armeens Kampmod kan taale **Sammenligning**

med Selvmorderflyvernes. Dens Disciplin overgaas ikke af nogen anden Armé's. Dens Præcision er fin.

Nogen Dag for den danske Maquis' Krigserklæring til Nazimen kendes ikke. Den begyndte saa smaat og voksede langsomt frem med Kulminationen af Dannelsen af en central Ledelse i Danmarks Frihedsraad.

Det begyndte med Brande i tyskarbejdende Fabrikker og Institutioner, uden nogen tænkte over, at det var Sabotage. Det begyndte med Uheld med Maskiner, der arbejdede paa tyske Baner. Det begyndte med Forsinkelser med Kommunikationer, der skulde bringe Tyskernes Forsyninger frem. Med hvilken Dato, det begyndte, huskes ikke længere. Den enkelte Sabotør-Soldat husker maaske nok sin første Opgave, men mange af de første er faldet i Kampen. Og de kan aldrig fortælle, hvornaar de begyndte.

Sabotagehandlingerne tælles i Tusindtal. Hvilke, der har været de vigtigste og de mest lammende for Tyskerne, har man svært ved at sige. Hver Time Døgnet rundt rammer Sabotagen Tyskerne haardt. Hver Sabotagehandling i Danmark fremmer de allieredes Sejr og dermed Danmarks.

Danmarks hemmelige Hær har ogsaa været i direkte Vaabenkamp med tyske Afdelinger Gang paa Gang. Den har rettet Kup mod dem. Frataget dem Vaaben, Sprængstoffer, Kanoner og Biler, Uniformer, vigtige Dokumenter o.s.v. Den har tilføjet dem Tab i dræbte og saarede.

Den har sænket deres Skibe, den har ødelagt deres Flyvemaskiner. Den har sprængt deres Depoter og ødelagt deres Dispositioner.

En af de Sabotagehandling, der er mest bemærket, er Sprængningen af Danmarks eneste store Vaabenfabrik, Vaabensyndikatet, der før Krigen

fremstillede Rekylggeværer og 37 mm Panserkano-
ner, som blev kendt Verden over for deres Effek-
tivitet. Denne Fabriks Kapacitet er udvidet mange
Gange under den tyske Okkupation, og mange Ar-
meer er i de fem Aar forsynet med Vaaben fra den
danske Fabrik.

I mere end 9 Maaneder lammedes Virksomheden
efter Sabotagen, der fuldstændig lagde Bygningen
i Ruiner.

En anden stor Sabotagehandling er Angrebet paa
det tyske Slagskib Nürnberg i Frihavnen, hvortil
det flyttedes efter Sammenbrudet i Østtysklands
Havne. Skibet blev ved den danske Sabotage saa
stærkt medtaget, at Tyskerne ikke naar at faa det
repareret, saa det kan yde nogen Indsats i denne
Krig.

Noget for sig er Jernbanesabotagen. Den behøver
man ikke sige meget om. Det danske Jernbanenet
ødelægges Nat efter Nat, Dag efter Dag. Sporskif-
tere, Drejeskiver, Blokhuse, Lyssignaler og Vand-
taarne sprænges Døgnet rundt. Skinnerne ryger i
Luften foran de tyske Transporter. Togene naar
ofte kun en kort Strækning, inden de gaar Tilintet-
gørelsen i Møde.

En Dag vil Sabotage blive udførlig fortalt og
gjort Rede for. Den har været et af de vigtigste
Vaaben i denne Krig.

I fem Aar har det danske Folk været trykket un-
der Nazismens Hæl. Mange Taarer er fældet, meget
Blod flydt, uerstattelige Værdier er ødelagt, Fattig-
dommen er paa Vej. Men Folkets Ære er holdt
uplettet. De gamle Traditioner er videreført. En
Plads beredt for Livet i kommende Dage.

Mange Gange har man været fristet til at give
op, men der var altid i sidste Øjeblik Et, der holdt

En oppe. Usynlige Magter skabte Kræfter, der modstod alt haard og ondt.

Det sidste Aar har været det sværeste at komme igennem. Terror, Lovløshed og Mord har præget Billedet af Danmark. Onde Magter har været de officielt raadende.

Mangen god Mand og Kvinde er bukket under i Kampen, men for hver der faldt, var der ny overalt. Dræbtes een, kom 10 til.

I 10 Maaneder har Danmark ventet paa Befrielsen. Modstandsbevægelsen har vokset sig stærkere i disse Maaneder. Den Dag, Signalet bliver givet, vil den komme frem og give sit sidste Bidrag i den endelige Kamp.

De sidste Forberedelser er tilendebragt. Titusinder af unge Mænd er i al Hemmelighed uddannet i Vaabenbrug. Tusinder af Vaaben af alle Slags findes skjult til Opgørets Dag.

Det Danmark, der vil møde dem derude, naar de vender hjem, vil være fremmed, Det, der var skønne Minder for os i Verden uden for Danmark, vil vi finde i Ruiner, naar vi atter staar paa dansk Jord.

Ødelæggelsens Vederstyggelighed vil møde os overalt. Vore Landsmænd vil tage imod os, trætte og alvorlige. De forstod ikke alle, hvorfor vi flygtede hjemmefra den Gang. De var somme Tider bitre paa os, men nu ved de, at vi ikke rejste, fordi vi svigtede.

Ingen vilde hellere end vi være blevet hjemme og kæmpet Kampen til den bitre Ende med vore Kammerater, ved hvis Side vi stod i saa mange haarde Kampe. Vi var uheldige at blive opdaget eller angivet. Nogle af os blev fanget af vore Bøddler, andre slap bort fra dem og fandt et Hjemsted i Sverige, England eller Amerika.

Mange af de flygtede meldte sig ude til fortsat Kamp. Mange har kæmpet ved vore allierede Frænders Side paa Kampfronterne Verden over. Mange lod sig militært uddanne til Indsats med Udrensning for Øje.

Men hvor de end har kæmpet, saa har de kæmpet for Danmarks, for Frihedens, for Demokratiets endelige Sejr.

Alle vil de en Dag mødes i Genopbygningen hjemme og sammen sætte alt ind paa at bygge et nyere og bedre Danmark op end det, der gik under den 9. April 1940.

Vi ved ikke, hvilken Rolle der bliver os tildelt i den nye frie Verden, men vi gaar med sand Vilje ind for den for at give vort lille Bidrag til Fredens Bevarelse.

Vi er blevet forandrede i den lange Kamp. Maa-ske er vi blevet hadefulde, men mon ikke Verden forstaar os. Vi ønsker ikke nogen ond Hævn, men vi ønsker vore Bøddler og Plageaander ud af Verden, saa vi ikke igen skal opleve, hvad en 5-aarig Okkupations Ulykker bragte ind over vort lille fredelige Land.

FRA DØDENS HULE TIL SKÅNES SOL

Ramløse Brunn, 6. Maj 1945

Vi laa og stirrede ud i den nattemørke Celle, da Fangevogterens Nøgler raslede i den smalle Celledør. Et Par SS-Mænd kom ind og begyndte at raabe Fangerne op: Name, Nummer Nationalität — og gav Ordre til de norske og danske: Los. De kom oftest saadan om Natten, mens Bomberne hvislede, naar noget djævelsk skulde sættes i Scene. Vi maatte stille op i Gaarden, hvor Kommandanten stod og beordrede Udmarch gennem Porten. Hvor bar det hen? Vi havde set tilstrækkeligt til at ane det værste. Og saa slog Porten i bag os — og foran os stod en lang Række af hvide, moderne Busser med Røde Kors Mærket. Et Par Svenskere kom hen imod os og sagde paa et Sprog, vi forstod: Velkommen. Vi kunde ikke tro, det var Virkelighed. Det Øjeblik vil vi aldrig glemme.

Det er en Nordmand og en Dansker, der beretter om Frihedens Time i en af de mange berygtede tyske Konzentrationslejre. Saadan som disse to beretter, kan nu ogsaa tusindtallige andre fortælle. De er ude i Friheden. De er atter trygge.

Vi er i den vaargrønne Park ved Ramløse Brunn i Skaane, hvor i Dag flere Tusinder norske og danske Fanger, der gennem det svenske Røde Kors' Medvirken er blevet hentet ud af de tyske Rædselslejre, befinder sig under kyndig Pleje for at vinde Kræfter og Helse inden Rejsen over Sundet til Danmark eller Farten over Fjeldene til Norge.

Trætte og udkørte vandrer disse halvtødelagte Mennesker rundt i Parken her nede. Nogle er saa svage, at de ikke mere formaar at sanse det grønne spirende Liv omkring dem. I Maaneder og Aar har de været indespærret. De blev hentet bort fra deres Hjem, ført til tyske Fængsler og Lejre i Hjemlandet og siden ført sydpaa. Mange af dem blev dernede. De tælles i Tusinder. De, der døde, er tavse, men alligevel fortiede de ikke de tyske Grusomheder. Ad hemmelige Veje naaede Beretningerne herom ud af det spærrede Land, naaede ud til frit tænkende Mennesker. De kunde længe intet gøre, men eftersom Budskaberne fra Rædselslejrene blev flere og flere, rustede Menneskeheden sig for at komme til Undsætning. Det varede længe, inden Hjælpen kom, men den kom.

Da de befriede Fanger kom her over, var Livet hos mange af dem næsten udslukt, men en Uges Ophold i det fredelige Skaane og Smaaland har givet de sidste Kræfter ny Næring, saa nye spirer.

For en Uge siden var de svenske Aviser fyldt med Øjenvidneskildringer fra Buchenwalde, den ene Avis' værre end den anden. Mange Svenske troede fortsat ikke, at dette var sket i Tyskland. De troede, at det var den nuværende Kampsituation, som ikke levnede Tyskerne Tid til at tilse Fangerne, der havde gjort dem saa udmattede og syge. I disse Dage faar de sidste tyskvenlige Svenskere Øjnene op — omsider. Halvdøde, nervenedbrudte og livstrætte Mennesker fra Nazisternes Omskolningsanstalter gaar rundt blandt Svenskerne selv.

Fangerne vidste for en stor Dels vedkommende nogen Tid i Forvejen, at Befrielsen var paa Vej. Rygterne havde været talrige.

Af de danske Politifolk, som er kommet hertil, har kun 7 Mand maattet indlægges paa Lazaret.

Som Helhed ser vore Politimænd bedst ud af de nu befriede Fanger, men de har jo ogsaa »kun« siddet i Lejrene i 7 Maaneder.

Jeg har talt med flere af Danskerne i Ramløse. De ser alle glade og lykkelige ud. Først deres egen Befrielse og nu ogsaa Danmarks. Kan man faa større Glæde?

En af dem, en 30-aarig Politibetjent, fortæller om Turen mod Friheden. Jeg udelader Navn, for at ingen hjemme skal uroliges over det, han fortæller.

— I Røde Kors Busserne gik Færden til Neungamme, der skulde være Opsamlingslejr for de nordiske Fanger. Her mødtes vi af det svenske Røde Kors Personel, som havde alt klar til Rejsen mod Sverige. Det var ikke noget opløftende Syn, der mødte de neutrale Svenskere. Kynismen og Elenigheden i højeste Potens mødte de barmhjertige søde svenske Lotter. Dødssyge og udsultne laa Fangerne i Hundredtal rundt i de snavsede Barakker, og da Røde Kors søgte at bringe nogen Ordning i Forholdene, fandt man i et Lokale mere end 1000 Røde Kors Pakker fra Sverige og Danmark. Hvor længe de havde ligget der, var ikke let at sige. Raadne og mugne var de alle. De, der var mindst ødelagte, blev pillet frem, og jeg blev underlig til Mode, da det viste sig, at en af Pakkerne bar mit Navn og Nummer. Pakken havde ligget der i fire Maaneder, mens jeg og mine Kammerater var blevet flyttet fra Lejr til Lejr, fra Fængsel til Fængsel. Officielt var det tilladt vore paarørende at sende Pakker til os, men Kommandanten i Neungamme havde Luner, hvorfor han ofte forbød Udleveringen af Pakkerne til os. Da vi kom til Buchenwalde, ophørte Forbindelsen med Danmark, og efter at vi — det var vist i Januar — blev ført til Krigsfange-

lejre, blev det helt sløjt. Under den russiske Fremrykning blev en Lejr, hvor en Del danske Politimænd sad fangen, naaet af Russerne, men kun ganske faa kom over til Russerne. Vi andre blev tvunget til selv at gaa vestpaa.

Min Talsmand har berettet uden Afbrydelse, men da jeg her gerne vil have nærmere Oplysninger, stiller jeg et Spørgsmaal.

— Var der Danske, der undslap fra Koncentrationslejrene?

— Bevogtningen var saa streng og »Murene« rundt om Lejren saa dødbringende, at vor sunde Fornuft sagde os, at vi maatte blive. Men Tankerne om Flugt dukkede frem Gang paa Gang.

— Der var vel ogsaa andre Grunde?

— Lad mig sige det med faa Ord. Efter Arbejdet var vi saa trætte, at vi ikke havde Kræfter til at søge at bryde gennem til Friheden. De første Maaned, da vi var friske, kunde vi maaske bedre have forsøgt med Held.

— Har De noget Tal paa Kammeraterne, der flygtede?

— Jeg tror ikke, de tælles med 2-cifrede Tal. En Del blev løsladt fra Lejrene. Nogle sendt til Sygelejren i Frøslev, saa det kan være, at de svundne Ansigter dernede er flygtet.

Politimanden fortsætter sin Beretning:

— Lige saa uforglemmelig som Frihedsbudskabet var, saa var ogsaa Turen op gennem Sønderjylland og Danmark. Paa de sønderjyske Veje stod Landsmænd og vinkede til os og kastede Blomster op i Vognene. Cigaretter fik vi ogsaa, og det var noget, vi ikke havde smagt længe. En af mine Medfanger saa sin Hustru staa ved Vejen, men naaede kun at faa et Blik af hende.

— Hvordan var det igen at forlade **Denmark?**

— Vi vidste, at vi snart vilde komme igen, men alligevel var der dog nogle faa Stykker, der ikke kunde rejse videre. De sprang af Bilerne og forsvandt.

— Og nu?

— Vi skal tilbage til Arbejdet.

En Montør fra København er kommet til under den sidste Del af vor Samtale. Mens Politimanden ser »normal« ud, har gode Nerver og et dito Humør, ser Montøren nærmest ud som et Spørgelse. Hans Næseben er knækket, Kinderne indfaldne, en Finger bullen, saa den har et Omfang som tre almindelige Fingre. Et langt grimt Ar paa Skinnebenet vidner om »et eller andet«.

— Deres Brøde? spørger jeg ham.

— Taget paa fersk Gerning, svarer Montøren raskt. Jeg havde det Job at spionere paa et Par tyske Officerer, der havde Omgang med nogle »danske« Piger, og ved Hjælp af mine Sproggaver og en »laant« tysk Løjtnants-Uniform gik jeg til Arbejdet. Til alt Uheld fik den ene af Pigerne rede paa min Dobbelttilværelse, og saa var den færdig.

— Og hvad Job fik De saa i Det tredie Rige?

— Jeg smed 30 kg de to første Maaneder som Jordarbejder under Bygning af en Kanal fra Neuengamme til Hamborg. Denne Kanal kostede 40.000 udenlandske Arbejdere Livet. Var der en Mand, der ikke kunde følge Arbejdstempoet, blev han skubbet i Vandet og druknede.

— Hvor stor var Dødeligheden iøvrigt?

— Paa en enkelt Sal kunde der dø gennemsnitligt 18 Mand pr. Døgn, og i Lejren var Gennemsnittet 300 Mand pr. Døgn.

Ja, saadan fortæller de frigivne Fanger. Skulde alle deres Beretninger paa Tryk, kunde vore Dagblade ikke indeholde andet det første Aar. Ordene

falder ikke ens, men det, de fortæller om, er det samme.

Der kunde fortælles om unge Piger, som de tyske SS-Læger brugte som Forsøgskaniner, om de 17.000 Kvinder, der bogstavelig talt med deres nøgne Fødder skulde trampe en Flyveplads frem. Om de unge Mænd, der i tre Dage vandrede rundt paa en Plads i Lejren og kun fik nogle Tabletter at spise, for at »Videnskabsmændene« kunde faa Lejlighed til at se, hvor meget et Menneske kunde tvinges op til at yde. Tabletterne duede ikke, og Forsøgsmændene døde af Hjerteslag eller siden af Udmattelse og Sult.

Der kan fortælles om en Landsmand, en 56-aarig Arbejder, der blindt stirrer paa sine Kammerater. Hans Øjne er brændt ud af de tyske Fangevogteres Cigaretter, som de har slukket i Øjnene paa den gamle Mand.

Der skal stærke Nerver til for at se paa de arme Mennesker, som Miraklet har reddet for Nazi-Udryddelsen, men der skal overmenneskelige Kræfter til at gennemgaa Torturen. Kræfterne skabtes under disse Aar i vort Folk.

Om kort Tid vil De, der nu læser dette, selv have Lejlighed til at konstatere, at ikke eet Ord er overdrevet i denne Skildring.

DA BEFRIESES-BUDSKABET KOM

V-Dagen; Den danske Forlægning
Botebo ved Dalelven i Sverige

Danmark er atter frit. Der tales ikke længere om de faa Tusind frie Danske uden for Danmark. Fire Millioner Danskere er frie. I derhjemme, og vi ude skal atter forenes i Arbejdet med at bygge Danmark op paany. Som vi i den nu afsluttede Kamps første Aar stod sammen derhjemme, saadan vil vi nu staa sammen Side om Side i Genopbygningen.

Danmark er atter frit. Vi kan næsten ikke fatte Sandheden af disse Ord, men de gentages Gang paa Gang i disse Timer. De brænder sig ind i vore vandrende Tanker. Vi maa tro dem.

Jeg fattes Ord for at fortælle, hvordan vi føler det herude. Det er saa vidunderligt, saa ufatteligt dejligt. Den onde Mare rider os ikke mere. De mørke Skyer er brudt, og Frihedssolen skinner atter gennem de lyse Skyer.

Hvordan var det? Ja, hvordan er det?

— — —

Vi sad om Radioen heroppe dybt inde i de store, mørke Skove langt fra Liv og Tanke. Vort Arbejde er ikke saa lyst. Vi er Fangevogtere over unge danske Flygtninge, der forbrød sig mod Lovene, da de kom uden for deres eget Land. Vi sad inde i den lavloftede Stue, den er kun svagt oplyst af en Spritlampe, der truer med at gaa ud. Vi har ikke længere Væger til den. Naar den sidste er brugt, bliver Aftenmørket totalt herude. Vi sad omkring

Radioen og lyttede rutinemæssigt til Stemmen fra London.

— Siden vor sidste Udsendelse er der ikke indløbet noget Nyt om Situationen i Danmark, siger den.

Det var gamle Nyheder for os her i Sverige, men saa skete det. Spritlampen flammede med eet op igen. Speakeren gjorde en kort Pause. Man hørte, hvor tungt han trak Vejret. Man mærkede, at der vilde komme noget, der vilde ske noget. Der var sket noget. Meget var sket.

Fra Montgommerys Hovedkvarter meddeles nu i dette Øjeblik, at de tyske Tropper, der staar over for den 21. Armégruppe, har kapituleret. Dette gælder Tropperne i Holland, Nordvesttyskland og *Danmark*.

Vi saa op — vi saa paa hverandre. Ingen sagde noget.

De tyske Tropper i Holland, Nordvesttyskland og *Danmark* har kapituleret overfor Montgommery.

Det gentoges. To Gange, tre Gange . .

Kapitulationen var en Kendsgerning. Det var ikke længere bare Ord og Rygter. Danmark var atter Danmark. Danmark, som vi ønsker Danmark. Det lille smilende og venlige Land, som vi har elsket, som vi har levet for og gaaet i Døden for, naar Mor Danmark kaldte.

Vore Øjne vædedes af Taarer, og Smilet straaledede i de perlefyldte Øjne. Hvad vi i Aarevis havde længtes efter, var nu kommet til os. Kommet til os med Vaaren.

Foraaret saa sagte kommer, snart kan vi vente den glimrende Sommer . . Saa sagte kommer . . men kommer. Saadan digtede en Præst i Vester. Præsten, der faldt som en af de første paa Frihedsfronten.

Ja, Vaaren er kommet for aldrig mere at rinde bort.

Vore Tanker gik i denne Aften mere end nogen-
sinde før mod Landet bag Sundet. Hver Dag, siden
vi kom hertil, har det været i vore Tanker, men
aldrig har det været saa nær som i Aftes. Vi luk-
kede Øjnene og var hjemme igen.

Det var mørkt herude — mere mørkt end Afte-
nerne forud. Regnen silede ned Dagen igennem i
stride Strømme fra en tung Himmel — mod Aften
sagtede den noget af for saa siden at tage til igen.
Der var trist, mørkt og ensomt herude. Botebo er
den nordligste af de danske Forlægninger i Sve-
rige, og kun Interneringslejren i Mången ligger
mere øde end denne. Her er som i en Ørken —
blot er der her den Forskel, at Sandet er erstattet
med Træer, men det er lige saa let at gaa vild
mellem Træer som i Sand.

Her er ensomt og dobbelt ensomt for Mænd, der
er tvunget bort fra deres Land — dobbelt ensomt
for den, der bare venter paa at vende hjem igen.
Telefonen var i Forgaars ude af Funktion. Ingen
Aviser naaede os herude. Batteriet i vor Radio var
svagt. Kun spæde næppe hørlige Toner kom ud af
det. Men just før Montgommery gav sine Tropper
de sidste Ordre før Marchen mod Danmark, klem-
tede Telefonen, og Forbindelsen med Omverdenen
var atter etableret. Et væltet Træ over Ledningerne
havde skabt falsk Vaabenhvile ude.

Aviserne naaede os atter. Fulde af Rygter og fal-
ske Formodninger. Noget, der i høj Gad har præ-
get den svenske Presse i det sidste Halvaar. Svensk
Presse har ikke været fin i de sidste Aar. Man har
Indtrykket af, at det blot gælder om, at de sven-
ske Blade skal overgaa hverandre i sensationelle
Nyheder, der slet intet er. Flygtningene har na-

turligvis med stor Spænding fulgt, hvad Aviserne skrev om Dagen i sidste Uge, men den svenske Presse vildledte dem i Stedet for at give dem Vejledningerne. Kun faa svenske Blade har fulgt den Linie, som man burde have ventet af alle.

Straks efter Kapitulationsmeddelelsen var spredt gennem Æteren fra BBC, gengav Radiotjänst BBC's danske Udsendelse, og kort efter begyndte vore svenske Venner fra »nær« og fjern at ringe deres Lykønskninger ind til vor lille, isolerede Forlægning, der med eet blev Vestmanlands Centrum i Verdenspolitiken. En Time senere rullede en Bil op foran Chefbarakken, og vor største Leverandør af Konsumartikler steg ud og skænkede Festsnapsen.

Aftenen igennem genlød Æteren af danske Toner og Minder. Sveriges Hyldest til det frie Danmark.

— — —

Vore Tanker gik ogsaa mod Norge. Norges stadi-
ge Okkupation var et Skaar i Glæden, men vi ved dog, at den Dag ikke er fjern, da ogsaa Norge er frit. Naar denne Skildring naar frem til mit gamle Blad, er Norge uden Tvivl ogsaa det gamle Norge.

Natten igennem lyttede vi til Radioen. Efter Midnat (svensk Tid) begyndte Danmarks Radio paany Aftenudsendelserne efter mange Maaneders Pause, og vi fik Bekræftelse om Kapitulationen fra Danmark. Vi laa og lyttede til de gamle, kendte danske Toner, mens Nattens Mørke gik over i Morgengryet, og da Solen skinnede fra den klare Himmel, og Dannebrog gik til Tops Klokken 7 svensk Tid, vidste vi, at Danmark nu endelig efter fem Aars Lidelser paany var frit. Glade hørte vi om Formiddagen om den nye Samlingsregering, der straks

skulde begynde sine Funktioner. Vi kunde ikke have ønsket os en bedre Regering i disse Dage. Vi kan være stolte over, at vi ene af alle de før-tysk-okkuperede Lande dannede vor første frie Regering uden Alvorligheder og Kriser. Vi har vist, at Konflikter i Hjemlandet kan undgaas, naar blot Viljen og Forstaaelsen er til Stede mellem Parterne. Jeg og mine Landsmænd herude tror ikke, vi kunde have fundet bedre Mænd til Regeringens kommende Opgaver. Vi kender ikke alle Navnene i den af Navn, derimod nok af Gavn. Mange af de nye har haft deres Sæde i Frihedsraadet, der har været vor illegale Regering i de to sidste Aar. Den Regering, der har været den stærkeste i Danmarks tusind-aarige Historie. Kun faa af os vidste, hvem Mændene bag dette Raad var, men vi mærkede det Arbejde, de udførte. Det Arbejde, der gav dem Retten til at styre det kommende frie Danmark mod en lysere og mere sikker Fremtid.

Over Radioen herude hænger et stort Billede af vor Konge, Christian den Tiende. Vort Blik har i disse Dage været fæstet mod det, og da Kong Christian i Middags for første Gang efter Befrielsen talte til Danske Verden over og understregede, at det tyske Aag for bestandigt var brudt over vort Land, da rørte Læberne sig paa Billedet. Langt mod Syd paa det smukke Slot talte Kongen til os, men ikke blot dernede fra. Han talte fra Stuen her til os til vor lille danske Koloni, saa tæt og dog saa langt fra Moderlandet.

Rejsefeberen har allerede i nogen Tid været over os. Om 8 Dage lukkes vor Forlægning — den nordligste — Fangerne sendes sydpaa. De kom til os med Synderegistret fuldt, mange af dem rejste fra os med et friskere Syn paa Tilværelsen, rede til at rette op, hvad de havde traadt ned. Enkelte bedres

aldrig. De rejser hjem til Fængslerne i Danmark. Ikke som politiske Fanger, men som unge, der for tidligt kom hjemme fra og mistede Kontakten med det gode og gik til Bunds herude.

De første Flygtninge er allerede, mens dette skrives, paa Vej mod det frie Danmark. Fra alle Verdenshjørner kommer de nu tilbage. Hjemme forstod man ikke altid Grunden til, at de rejste ud, da Nøden kom over vort Land. Men mange af dem hjalp til at fremskynde Befrielsen herude. Vore Politisoldater, der lod sig uddanne med aktiv Kamp for Øje, kom ikke i Kamp. De gjorde et stort Offer for den Sag, der var dem saa kostbar. Modtag dem vel, Landsmænd. Og paa Gensyn.

GENSYN MED KØBENHAVN

Bohus-Posten og Borís Nyheter
Juli 1945

Mere end en Maaned er gaaet siden Danmarks Befrielse. Livet er ved at indfinde sig i den gamle Gænge, men endnu mærker man dog stadig, at det er Land, hvor Krigen for faa Uger siden hærgede. Ganske vist har Landet ikke været gennem de Prøvelser som f. Eks. Nordnorge eller Holland, men har ikke den direkte Krigs Udslettelse hærgnet Danmark, saa har Krigen om Tilførselsvejene, Krigen bag de egentlige Fronter, ramt Danmark. Landet over fortæller Ruiner herom. De Danske, der oplevede det hele paa nærmeste Hold, lægger i Dag knapt saa meget Mærke til disse Ruiner som de Landsmænd, der nu er vendt tilbage fra Landflygtigheden. Paa dem har Ruinerne gjort et dybt vemodigt Indtryk, der ikke saa let udslettes igen. Da de rejste hjemmefra, var der ikke ødelagt meget materielt i Danmark. Ved Hjemkomsten finder de næsten i hver Landsdel og By Ruiner og Kratere.

— — —

Jeg er selv blandt de, der vendte tilbage. Dog var jeg ikke saa længe ude, men alligevel har Ødelæggelserne i mit Land gjort mig ondt. Jeg havde næppe været en Time i Danmark, før jeg vandrede en Tur i det befriede København. Fra Hovedbanen gik jeg ned ad Vesterbrogade mod Raadhuspladsen. Først kastede jeg dog et Blik over mod Vesterport — det store Boligkompleks, som efter Annektion blev et af Tyskernes centrale i Hovedstaden. Byg-

ningen ser i Dag medtaget ud. Der har staaet Kampe om den. Frihedskæmpere og Brigadefolk fra Sverige har givet deres Blod for at befri denne Bygning, der laa som en Trusel midt i det unge Københavns Hjerter. Allerede nu er man gaaet i Gang med at pille Bunkers og Skydeskaar ned omkring Bygningen. Vinduer og Karme bærer tydeligt Spor af Skud. I øverste Etage ind mod Raadhuspladsen har Tyskerne i Bygningen kæmpet ivrigt, og her er de største Skader indtruffet.

Ved Hovedbanen ser jeg efter Frihedsstøtten (den, der er rejst til Minde om Bøndernes Frigørelse fra Livegenskabet). Den staar der stadig, men indhyllet i gule Teglsten, der er bygget op om den som Værn mod Kamphandlinger. Jeg gaar videre, slaar et Slag ind i Tivoli. Det er Sommer og Varme her inde som før, men alligevel mangler der noget. De fleste af Havens Seværdigheder er gaaet under i Krigsterrorrens Kølvan. Schalburgtagens forrige Sommer tog de smukkeste af de gamle Tivolibygninger.

Der ses ingen synlige Ruiner i denne Sommer. Der er fikset op og forandret, men alligevel .. det er ikke Tivoli, som vi kendte det.

Ved Udgangen ligger det verdenskendte Wivex, i Dag ogsaa en Bygning i Ruiner. Saa vidt man ved, er det ikke Krigen, der har ødelagt den gamle kosmopolitiske Restaurant, men Uforsigtighed med Ild. Ogsaa Wivex' Nabo, Apolloteatret, bygget i samme Stil, er ubrugeligt. Kun de nøgne Mure staar tilbage. En Hipo-Bombe ødelagde paa faa Sekunder dette den danske Revys Tempel. Ødelæggelsen var saa total, at Teatret aldrig vil kunne genopbygges paa samme Grund.

Raadhuspladsen minder i Dag om et svensk Klippelandskab, hvor Tidens Tand har slebet Gra-

nitten i runde Former eller maaske endnu bedre en Negerlandsby med dens Kraaler. For Uger siden var der næsten folketomt herinde. Det kunde ofte betyde Døden at gaa paa Pladsen — for det tyske Hovedkvarter i Dagmarhus stødte op til. Fra Bunkerne og Skydeskaarene omkring Fæstningen lagde tyske Vagtposter og deres danske Haandlangere Raadhuspladsen under Ild, mens de værgeløse Danske søgte Ly bag Raadhuspladsens Brostens- og Cementhøje. Nu er Tyskerne ogsaa borte herfra, men Fæstningsværkerne eller deres Ruiner, for ogsaa her blev der kæmpet haardt, inden Tyskerne overgav sig, er der stadig. De tyske Spæringer er ved at være fjernet. Englænderne og Amerikanerne, der er rykket ind i det tidligere tyske Hovedkvarter, behøver ikke at gemme sig bag Bunkers og Pigtraadshegn for at beskytte sig mod Overfald. Ingen Dødsvagt staar længere ved Dagmarhus. Danske Politibetjente, Frihedskæmpere og allierede Soldater enes om Vagttjenesten. Rengøringskoner og Haandværkere har travle Dage i Dagmarhus. Det store Forretningskompleks lignede en Svinesti, da Tyskerne blev fordrevet. Ødelæggelse og Forsømmelse overalt.

— — —

Mange Danske passerer i Dag det tidligere Gestapohovedkvarter i Shellhusets Ruiner. Mange danske Patrioter tog herinde deres Liv for ikke at røbe Kammeraters Navne og Gemmesteder. Gode danske Mænd har taget deres Liv for ikke at give Tyskerne Kort mod Modstandsbevægelsen. Den 21. Marts i Aar udslettede engelske Elite-Bombere Shellhuset og med det mange af dets tyske og danske Plageaander. Desværre gik ogsaa ærlige danske Mænd, der sad indespærret som Gidsler, tabt ved Bombardementet. Med deres Liv reddede de

tusinde andre Patrioter og hjalp til at fjerne en Trusel mod den danske Frihedsfront. I Shellhusets sidste Timer udspillede flere Heltegerninger, og den i Dag mest omtalte Helt fra Dødsborgen er en Overbetjent, der midt under Bombardementet tog Nøglerne fra en Fangevogter og befriede mange af sine Kammerater, deriblandt Hjemmefrontens største Mand, Minister, Professor *Mogens Fog*.

— — —

De mange Boligkomplekser, Gestapo lagde Beslag paa, er nu atter ved at overgaa til sine Ejere. Modstandsbevægelsen holder endnu enkelte Bygninger besat, men inden længe vil de tyske Spor være udslettede.

Det er, som der i Dag er større Plads paa de københavnske Gader. Man aander friere, og man ser bedre. Angsten, man før følte i de samme Gader, er borte. Man møder kun Smilet og Solen. Butiksruderne er dog endnu dækkede bag tykke Mure mod Attentater, og Udstillingsvinduerne er næsten tomme. Men hvad gør det? Man er paa Vej mod lysere Tider. Varerne vil sikkert inden længe fylde Vinduerne igen.

— — —

Klokken 21,30 er der stille i København. Spornene kører ikke længere, og S-Togene har indstillet Aftendriften. Teatre og Biografer lukker tidligt. Restauranterne ligeledes.

I Aftentimerne samles Ungdommen til Dans paa Raadhuspladsen. Store Orkestre spiller op. Jeg gør en Sammenligning med den sidste Aften, jeg var her, inden Flugten til Sverige. Jeg kan næsten ikke tro, at det er samme Plads.

DET STØRSTE LIGTOG

Bohus-Posten, 18. Juli 1947

115 danske Patrioter, der satte Livet til i tyske Koncentrationslejre og Fængsler, er vendt hjem til Fædrelandet. Et mærkeligt, gribende Optog har bevæget sig fra Tyskland op gennem Syd-slesvig, videre gennem Danmark til Hjemstavnen. 20 store Røde Kors Lastbiler med hvide Kister — det største Ligtog Danmark har set — er langsomt gaaet gennem Landet, hvor de faldnes paarørende, Kammerater og Venner har givet de faldne en sidste Hilsen.

Nogle af de nu hjemførte begravnes i Mindelunden i Ryparken, hvor der i Forvejen hviler over 100 faldne Frihedskæmpere og Patrioter. Andre finder det endelige Hvilested rundt omkring i Landet paa den Egn, hvor deres Familie bor.

De 115 er kun en Del af de mange Danske, der døde i Nazismens Fængsler langt fra Fædrelandet. Tallet paa de døde ligger paa omkring 600. De bliver sikkert aldrig ført hjem til Danmark. Nu, saa længe efter Krigens Ophør, er det vanskeligt at skaffe nøjagtige Oplysninger om, hvor de faldne danske Patrioter er jordet i Tyskland.

Siden tidligt i Foraaret har en Ekspedition fra Ministeriet for særlige Anliggender og Centralkontoret opholdt sig i Tyskland for at søge efter Ligene af omkomne Landsmænd. Samtlige Besættelses-zoner er gennemtrawlet, og der er udført et stort og taalmodigt Arbejde under meget vanskelige For-

hold. Alligevel er det kun lykkedes at stedfæste en Femtedel af Gravene.

Man fandt yderligere 40 Grave, der kunde være danske, men da man kun ønskede at føre dem hjem, om hvem man med Sikkerhed vidste, at de var Danske, maatte de 40 blive tilbage. Blandt dem var den tapre, modige Godsejerfrue *Monica Wichfeldt* fra Lolland. Hendes Navn lyser med en særlig Glans blandt Frihedskampens Helte og Heltinder. Som en af de første gik hun aktivt ind i Kampen for Danmarks Frihed — blev taget af Gestapo, dødsdømt, senere benaadet til livsvarigt Fængsel i Tyskland. Her døde hun. Sygdom, som hun paa-drog sig i det usunde Fængsel, gjorde det af med hende. Hendes Modstandsaaend og Humør lykkedes det ikke at kue.

115 faldne Patrioter hviler nu i Hjemlandets Jord. De var ikke alle Frihedskæmpere. Nogle af dem blev taget under Razzia'er, sendt i Koncentrationslejrene uden Ret og Dom.

Men de var Danske alle. Maatte i det fremmede lide samme Skæbne. Den bandt dem sammen, og sammen døde de for Danmarks Sag. De repræsenterede hele Samfundet. Arbejderen, Direktøren og Godsejerfruen. Unge og ældre — et fulgyldigt Udtryk for det Danmark, der kæmpede mod Tyrkerne.

De er hjemme, hviler nu i den Jord, som de elskede, og som de gav deres Liv for. Hele Danmark har fulgt deres sidste Færd gennem Danmark. Fra Sydslesvig til den yderste Krog af Landet. Blomsterstrøede Veje er Ligtoget gaaet over.

Danmark har sagt sine faldne Døtre og Sønner Tak for Indsatsen. Den skal aldrig blive glemt.

ET TILBAGEBLIK

Der er sagt og skrevet meget om Sveriges Holdning under Krigen. Lige efter Krigenes Ophør faldt de haardeste Ord, der stillede Sverige paa lige Fod med visse tyske Vasalstater i Mitteuropa. Haardest var vel nok Nordmændene i deres Kritik, og det maa retfærdigvis siges, at Svenskerne faktisk selv lagde op til den.

Det var ikke altid let at være Flygtning i Sverige. Det er i det hele taget en ubehagelig Tilværelse at være Flygtning, for trods Venlighed og Imødekommenhed fra Værtslandets Side føler man sig altid saa underlig til Mode.

Sverige var under Krigen Europas største Flygtningecentral. I det sidste halve Aar inden Vaabenhvilen var der Flygtninge fra ikke mindre end 16 Nationer i Sverige. Flygtningene var et Problem for Sverige. Finner, Nordmænd og Danskere udgjorde de største Kontingenter. Da de sidstes diplomatiske Repræsentationer ret hurtigt gik ind for at ordne Flygtningenes Forhold, saa de kunde leve et nogenlunde normalt Liv med egne Samfundsorganisationer, lettedes Tilværelsen efterhaanden for Flygtningene, og de, der kom ud i det svenske Erhvervsliv og altsaa under en eller anden Form genoptog Arbejdet, levede derefter snarere som norske og danske Kolonister.

Fra svensk Side blev der, da den store Flygtningestrøm i Efteraaret 1943 satte ind, gjort et

stort Arbejde for at de danske Flygtninge skulde finde et virkeligt Fristed i Sverige.

Det tog naturligvis Tid at naa saa vidt, og Tusinder af Flygtninge maatte leve op til et helt Aar i særlige Forlægninger, før det lykkedes dem at komme ud og leve enkeltvis.

De danske Flygtninge maatte frit tage Arbejde, hvor de vilde. Der gjaldt dog visse Begrænsninger for de tre største Byer, men disse Begrænsninger blev udelukkende taget af Hensyn til Boligsituationen. Hovedparten af de danske Flygtninge kom fra København, og de ønskede ret naturligt at slaa sig ned i de svenske Storbyer, hvor Livet mindede dem mest om Tilværelsen hjemme.

Danske Flygtninge har siddet fængslet i Sverige som almindelige Forbrydere. Enkelte har endog været indsat i Sikkerhedsfængslerne. De første Sabotører, der maatte bringe sig i Sikkerhed over Sundet, blev nemlig af de svenske Myndigheder betragtet som Forbrydere, og det kan vel næppe bebrejdes Svenskerne, fordi de danske Myndigheder, med hvem Samarbejdet paa daværende Tidspunkt var normalt, eftersøgte Sabotørerne og satte en Pris paa deres Hoved.

Der er dog vist ikke forekommet et eneste Tilfælde, hvor svensk Politi har udleveret danske Sabotører til dansk Politi og dermed udsat dem for videre Forfølgelse.

Danske Flygtninge, der paa et meget tidligt Tidspunkt under Besættelsen søgte gennem Sverige ud i den frie Verden, har haft Vanskeligheder med at komme gennem Sverige, da Sverige af Hensyn til sin strenge Neutralitet til Tider var mere end forsigtig.

Ting som de her nævnte har givet Stof til Kritikken, og da Kritikernes Nerver mange Gange var

ødelagt, er der lagt mere i Kritikken, end der oprigtigt var ment.

Sverige førte en meget forsonende og tilpassende Politik overfor Tyskland i de første Krigsjaar, og det kunde ikke undgaas, at Flygtningene i Sverige mærkede dens Ulemper.

Der vil altid være noget at sætte Fingre paa, men det er Smaating i Sammenligning med den Barmhertighedsgerning, Sverige i det store og hele udførte.

Paa et vist Tidspunkt under Krigen var der op mod 200.000 Flygtninge i Sverige, hvoraf Halvdelen opholdt sig i Lejre, hvor svensk Mandskab forestod Administrationen.

Det skal ikke nægtes, at man som allieret Flygtning mærkede, at Nazismen havde mange Tilhængere i Sverige og da specielt i den svenske Hovedstad og Sydsverige, men ingen af dem har paa viseligt gjort de allierede Flygtninge Fortræd under deres Ophold i Sverige.

Det vides, at flere af de højststaaende Embedsmænd i den svenske Utlänningskommission paa et vist Tidspunkt under Krigen har staaet i Samarbejde med Gestapo og udleveret Oplysninger om allierede Flygtninge, der søgte Fristed i Sverige, men det er ikke paavist, at de svenske Embedsmænds Oplysninger har bragt nogen Udlænding i Fortræd, fordi de altid blev advaret i Tide af andre Svenskere.

I Historien vil Grev Folke Bernadottes Redningsaktion i de tyske Koncentrationslejre nok blive staaende som den største. Man lagde mest Mærke til den, men den svenske Flygtningsforsorg indenfor Landets Grænser har sikkert reddet mindst lige saa mange Mennesker, der var gaaet til, hvis ikke de var kommet i Sikkerhed i Sverige. Det gælder

Tusinder af Baltere og Finner, ja det gælder vel Hovedparten af de Flygtninge, der for Alvor var efterstræbte i deres Hjemland.

Der har levet store Mænd i Sverige i disse Aar. Uden dem og deres Advarsler havde Sverige maa-ske ikke holdt sig indenfor de rette Grænser under Krigen.

Man husker mest dem, der døde, fordi de døde, mens de kæmpede. Mænd som *Segerstedt* og *Per-Albin Hansson*. De havde hver sine Metoder at kæmpe paa, men begges Vaaben var effektive.

Der var de unge Skribenter, der gennem deres Bøger og Skrifter forberedte Folket til Indsats: *Eyvind Johnson*, *Vilh. Moberg*, *Ture Nerman* og mange flere.

Det, de ydede, og det, de viste, vil huskes læn-gere end Uviljen og de stive Blikke, man Tid efter anden mødte derovre.

Det gode sejrede jo dog til sidst.

DE BESTE

*Og saa sluttet denne lille Bog med NORDAHL
GRIEGS Hyldest til sine faldne Landsmænd:*

*De beste blit myrdet i fengslet,
sopt vekk av kuler og sjø.
De beste blir aldri vår fremtid.
De beste har nok med å dø.
Er ikke hver, som har kjent dem
mer rik, enn de døde var —
for menn har hatt dem som venner,
og barn har hatt dem til far.*

*NORDAHL GRIEG var blandt de bedste. Han
blev skudt ned med sin Bombemaskine over Berlin.*